

มรดกคนปนมรดกพระ มรดกพระคละมรดกคน The Inheritance of Monk's properties in Thailand

พระครูอาทรวชิรกิจ*
Phrakru Arthornvachirakij

บทคัดย่อ

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 31 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติ หรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” และมาตรา 37 “บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก” พระภิกษุสงฆ์ก็อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญเสมือนกับพลเมืองทั่วไปที่นับถือในทุกศาสนา ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในมาตรา 37 ก็ระบุไว้ชัดเจนว่า บุคคลทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเพศใดย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอดมรดกทุกประการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ในเมื่อพระภิกษุมีศักดิ์และสิทธิ ตามกฎหมายบ้านเมืองทุกประการ พระภิกษุจึงสามารถมีหรือครอบครองทรัพย์สินต่างๆ ตามที่กฎหมายได้ระบุไว้ และเมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่ภรรณาภาพ ทรัพย์สินของพระภิกษุนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบทและทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศโดยทรัพย์สินจะตกเป็นสมบัติแก่วัด คือ ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศเท่านั้น

แต่ในบางมุมมองของบุคคล เห็นว่าเมื่อบุคคลออกบวชเป็นพระภิกษุแล้วต้องสละทิ้งทรัพย์สินทุกอย่าง โดยต้องมุ่งปฏิบัติเพื่อมรรคผล นิพพานเพียงอย่างเดียว ต้องตัดเรื่องทางโลกให้หมด ซึ่งไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย เพราะการบวชเป็น

* คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระภิกษุของชายไทยไม่ได้มุ่งเพื่อมรรค ผล นิพพาน เพียงอย่างเดียว แต่ว่าบวชเพื่อศึกษา พระธรรมวินัยในระยะเวลาไม่นานนัก แล้วนำความรู้ต่างๆ ที่ได้มา นำกลับไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตฆราวาส เป็นสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และดำรงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ของไทย

คำสำคัญ พระสงฆ์ ทรัพย์สินของพระภิกษุ การสืบทอดมรดก

Abstract

According to the Constitution of the Kingdom of Thai BE 2560 under Section 3 on the Rights and Freedoms of the Thais. Section 31 "A person shall have full freedom of religion and shall have the liberty to practice. Or religious rituals of their own. It must not be against the duty of the people of Thailand. Do not harm the safety of the state. And Article 37 "The person shall have the right to property and succession" The monk is under the control of the Supreme Court. Protection of the Constitution is always with the general citizen who respects all religions. That's the rule. "Individuals are free to practice their religion or to perform rituals according to their own beliefs." In no way contrary to the duty of the citizen and not contrary to public order or morality of the people in Article 37, it is clearly stated that Every person, regardless of gender, will have the right to property and inheritance in all respects as required by law. When the monks are sacred and right. All rights reserved. Monks can have or possess assets as specified by the law. And when the monk is crying. Monk's property is divided into 2 parts.

Assets acquired prior to ordination and property acquired by the monk during the time of the monkhood shall be property to the monks, ie monks' property acquired during the time of the monkhood. The ordination of monks of Thai men is not aimed at the results alone. In order to study

the disciplines in a short time. Then the knowledge gained. Bring back to the secular life. It is inherited the age of Buddhism. And maintain a good tradition of Thai culture.

Keywords Monk, Monk's properties, Inheritance

บทนำ

สังคมกำลังมีประเด็นที่ถกเถียงกันในเรื่องพระธรรมวินัยของพระภิกษุ ซึ่งมักปรากฏเป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ อยู่บ่อยครั้งถึงปัญหาเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของทรัพย์สินของพระภิกษุ วินัยของพระภิกษุที่เกี่ยวกับเงินทองและทรัพย์สินต่างๆ ซึ่งชาวบ้านต่างก็มีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป ปัจจุบันโดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในขณะอยู่ในสมณเพศนั้น เป็นการได้มาในฐานะส่วนตัว หรือได้มาเพราะมีผู้ให้แก่พระศาสนาให้แก่วัด พระภิกษุเพียงแต่ครอบครองไว้แทน โดยปัญหาเหล่านี้บางครั้งนำมาซึ่งความมัวหมองแก่พุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติ จึงควรที่จะได้มีการพิจารณา ทบทวนถึงหลักกฎหมาย ที่เกี่ยวกับการเป็นเจ้าของทรัพย์สินของพระภิกษุอีกสักครั้ง โดยเฉพาะทรัพย์สินที่เป็นมรดกของพระภิกษุ ซึ่งเป็นปัญหาข้อขัดแย้งมาแทบทุกยุคทุกสมัย

การตัดสินใจเรื่องเกี่ยวกับพระภิกษุสงฆ์กับทรัพย์สินหรือมรดก จะใช้หลักการใด หลักการหนึ่งมาเป็นเครื่องตัดสินคงไม่ได้ ต้องมีการประมวลหลักเกณฑ์ทั้งหลายมาประกอบกัน ทั้งหลักกฎหมาย หลักพระธรรมวินัย หลักความเป็นญาติ และประเพณีวัฒนธรรมของคนไทย เช่นหากจะใช้หลักพระธรรมวินัยล้วนๆเป็นเครื่องตัดสิน ก็จะขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ ขัดกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ขัดกับประเพณีของคนไทย แต่หากจะใช้หลักกฎหมายล้วนๆก็ขัดกับพระธรรมวินัย

ฝ่ายที่เห็นด้วยกับหลักการที่ว่าห้ามมิให้พระภิกษุรับหรือมีไว้ซึ่งทรัพย์สินเงินทองทุกชนิดเพราะยึดเอาหลักพระวินัยสิกขาบทที่ห้ามภิกษุรับเองหรือยินยรับเงินทองหรือรูปียะทั้งหลาย ถ้าล่วงละเมิดเกี่ยวกับสิกขาบทเหล่านี้ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะมีความเห็นว่าผู้ที่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้วทุกคน ย่อมเป็นบุคคลที่สละแล้วซึ่งกิเลส ตัณหาราคะ ไม่มีความละโมภใดๆเหลืออยู่ในจิตใจ ต้องตัดขาดจากความยินดีทั้งหลายทั้งปวง มุ่งเพื่อมรรคผล นิพพานเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีอีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นตรงกันข้ามว่าการบวชเป็นพระภิกษุของสังคมมิได้บวชเพียงเพื่อหาทางพ้นจาก

วิถีสงสารอย่างเดี่ยว แต่มีจุดมุ่งหมายของการบวชที่แตกต่างกัน มีเป็นจำนวนมากที่บวชเพื่อเข้ามาศึกษาพระธรรมวินัยแล้วนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของฆราวาส เข้ามาบวชเพียง 15 วัน 1 เดือน หรือ 1 พรรษา ก็ลาสิกขาออกไปใช้ชีวิตฆราวาสต่อไป แล้วจะทำให้เขาตัดขาดทุกสิ่งทุกอย่างออกไปยอมเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นทางออกที่ดีที่สุดของปัญหานี้คงต้องให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ช่วยกันศึกษาถึงผลได้ผลเสีย แล้วนำมาประมวลดูว่าอะไรคือทางออกที่ดีที่สุดของปัญหานี้

พระภิกษุกับกฎหมาย

พระภิกษุมี 2 ฐานะคือฐานะพลเมืองของรัฐต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายของรัฐ เช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป นอกจากพระภิกษุยังถูกจำกัดสิทธิในบางส่วนแล้ว สิทธิในบางส่วนยังไม่เกินไปกว่าพลเมืองทั่วไป ดังบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 38 พระภิกษุสงฆ์ก็อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญเสมอกับพลเมืองทั่วไปที่นับถือในทุกศาสนา ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ในการใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธินิยม ในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น” ส่วนฐานะที่สองต้องอยู่ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยสงฆ์และต้องไม่ขัดต่อกฎหมายคณะสงฆ์ซึ่งฝ่ายบ้านเมืองได้บัญญัติเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยป้องกันบุคคลผู้มิเจตนาไม่สุจริตอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนาหาประโยชน์ใส่ตน เป็นต้น เหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธาของชุมชนและ เป็นการส่งเสริมสถาบันสงฆ์อันเป็นสถานะที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของศาสนา เนื่องจากพระภิกษุเป็นตัวแทนของศาสนาในฐานะองค์พระสังฆรัตนะซึ่งเป็นที่เคารพบูชา จึงมีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป (กีรฎุมิ กิตติยาศิษย์, 2556: 7)

พระสงฆ์ไทยต้องอยู่ภายใต้กติกาหรือกฎระเบียบถึง 3 ชั้น ชั้นแรก คือ พระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้พระวินัยในพระพุทธศาสนาเอง ชั้นที่สอง คือ พระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายสงฆ์ ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย นับตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ได้ออกกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ที่เรียกว่า “กฎพระสงฆ์” 10 ฉบับ (จารุรัตน์

ปิ่นมณี 2550: 3-34) สมัยรัชกาลที่ 5 ออกพระราชบัญญัติ ร.ศ. 121 ในสมัยรัชกาลที่ ๘ พ.ศ. ๒๔๘๔ มีพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ออกมาโดยลำดับ จนถึงปัจจุบัน (พ.ร.บ.สงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2505 แก้ไข พ.ศ. 2535) และยังมีกฎ ระเบียบต่างๆออกมาอีกมากมาย และขั้นที่ 3 พระสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมืองเฉกเช่นพลเมืองไทย โดยทั่วไป โดยการบัญญัติกฎหมายเป็นการออกกฎหมายโดยเอาโทษพระภิกษุผู้ล่วงละเมิด พระธรรมวินัย กฎหมายกับพระธรรมวินัยมีวัตถุประสงค์เหมือนกัน คือห้ามไม่ให้พระภิกษุทำในสิ่งที่สมณะไม่ควรทำ แต่ขอขบขายที่จะบัญญัติแตกต่างกัน การบัญญัติพระวินัยไม่ได้จำกัดขอบเขต สิทธิบาทหรือศีลของพระสงฆ์มี 227 ข้อก็จริง แต่ยังมีขนบธรรมเนียม ข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์อีกมากมายหลายประการ คำว่า วัตร หมายถึงกิจพึงกระทำ หน้าที่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี แบบอย่าง การประพฤติ การปฏิบัติ วัตร แบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 อย่างคือ 1. กิจวัตร คือหน้าที่ที่ควรทำ เช่น หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ ต่อ อาจารย์ 2. จริยวัตร คือมารยาทที่พึงประพฤติ เช่นมารยาทในการขบขัน มารยาทในการจำวัด เป็นต้น 3. วิถีวัตร คือแบบแผนที่พึงปฏิบัติให้ถูกต้อง เช่นวิถีครองผ้า วิถีใช้และเก็บ บาตร วิถีพับเก็บจีวร เป็นต้น วัตร เป็นธรรมเนียมที่พระสงฆ์ปฏิบัติให้เป็นแบบเดียวกันและ สม่่าเสมอกัน แสดงถึงฐานะและความเป็นเอกภาพ อันนำมาซึ่งความกลมไสแก่ผู้พบเห็น ข้อวัตรเหล่านี้เป็นระเบียบนอกเหนือจากศีล 227 ข้อที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้โดยตรง

ส่วนกฎหมายบ้านเมืองออกได้ในวงจำกัด เพียงเพื่อบังคับให้พระภิกษุประพฤติ ตามพระธรรมวินัยเท่านั้น จะออกกฎหมายบังคับให้มีหน้าที่ต้องทำการอย่างอื่นไม่ได้ หากออกกฎหมายฝ่าฝืนหลักการนี้ถือได้ว่าเป็นการแทรกแซงกิจการพระศาสนา แต่ที่ พระภิกษุถูกลงโทษตามกฎหมายอยู่เสมอๆนั้น ไม่ใช่กฎหมายพระสงฆ์ แต่เป็นกฎหมาย บ้านเมืองซึ่งไม่ยกเว้นแม้ผู้กระทำความผิดหรือจำเลยจะเป็นพระภิกษุ หมายความว่า เมื่อบวช แล้วก็ยังอยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมืองอย่างเดียวกับประชาชนทั่วไปไม่มียกเว้น (ปลื้ม โชติขจรญาณกูร, 2553: 5)

มรดกคน

คำว่ามรดกคน หมายถึง มรดกของประชาชนคนไทยทุกคนไม่ว่าจะเชื่อชาติ ศาสนาใดก็ตาม ถ้ากฎหมายไม่มีข้อยกเว้นไว้แล้ว แม้แต่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาก็ถูกนับ เนื่องด้วยกฎหมายนี้เช่นกัน คำว่า “มรดก” หรือกองมรดก มีบัญญัติอยู่ในมาตรา 1600 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยบัญญัติว่า “ภายใต้บังคับของบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพ

แล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้”

มาตรา 1600 ได้ให้ความหมายของคำว่า มรดก หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดรวมทั้ง สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นมรดกที่ตกทอดไปแก่ทายาท มรดกที่ตกทอดแก่ทายาทนี้ ไม่เฉพาะแต่ที่เป็นทรัพย์สินและสิทธิอันเป็นคุณประโยชน์เท่านั้น ทายาทต้องรับไปทั้งหน้าที่ และความรับผิดชอบในกองมรดกด้วย (เสนีย์ ปราโมช, 2560: 427) ซึ่งกองมรดกประกอบด้วยส่วนที่เป็นทรัพย์สินและหนี้สิน (บวรศักดิ์ อูวรรณโณ, 2554: 229) แต่หนี้สินที่ตกแก่ทายาทนั้นจะต้องไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้

มรดกที่ตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา 1600 แบ่งได้เป็น ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบ โดยอธิบายเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้ คือ

ทรัพย์สิน หมายถึง ทรัพย์สินตามความในมาตรา 138 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ ทรัพย์สินหมายรวมความทั้งวัตถุที่มีรูปร่างและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ ทรัพย์สินที่จะเป็นมรดก ต้องเป็นทรัพย์สินของผู้ตายอยู่แล้วในเวลาที่ถึงแก่ความตาย ดังนั้นทรัพย์สินที่ได้มาเพราะความตายหรือหลังจากนั้นไปก็ไม่นับว่าเป็นทรัพย์สินของผู้ตาย จึงไม่เป็นมรดกของผู้ตาย (เพริศ หุตางกูร, 2543: 79) ทรัพย์สินของผู้ตายย่อมเป็นมรดกทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน ช้าง ม้า วัว ควาย เครื่องใช้ในบ้าน พระพุทธรูป หุ่นในห้างหุ้นส่วน ฯลฯ คำว่า "ทรัพย์สิน" นี้ ครั้งปฏิรูปกฎหมายในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ และก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เคยเรียกว่า "ทรัพย์สินสมบัติ

สิทธิ หมายถึง สิทธิทางหนี้ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2545: 76) สิทธิของผู้ให้กู้ที่จะเรียกร้องให้ผู้กู้ชำระหนี้ สิทธิของผู้ที่จะซื้อที่จะเรียกร้องให้ผู้ที่จะขายทำสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด สิทธิของผู้ขายฝากที่จะได้กองทรัพย์สินที่ขายฝากจากผู้รับซื้อฝาก

หน้าที่ หมายถึง ภาระที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความผูกพันที่จะต้องกระทำการ งดเว้นกระทำการหรือส่งมอบให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2545: 41) เช่นหน้าที่ที่ผู้กู้จะต้องชำระหนี้เงินกู้ให้แก่ผู้กู้ หน้าที่ที่ผู้รับซื้อฝากจะต้องรับไถ่ถอนทรัพย์สินที่ตนรับซื้อฝากไว้จากจากผู้ขายฝาก

ความรับผิด หมายถึง ภาระที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความผูกพันที่จะต้องกระทำการบางอย่าง ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่ตนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตนมีอยู่ตามสัญญาหรือตามกฎหมาย อันเป็นเหตุให้ผู้อื่นต้องเสียหาย เช่น ความรับผิดของผู้ขายอันเนื่องมาจากการที่ทรัพย์สินชำรุดบกพร่องหรือถูกรอนสิทธิ

มรดกดังกล่าวนี้หมายถึง ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดของผู้ตายแล้ว แต่มีข้อยกเว้นตามมาตรา 1600 ว่า “ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้” ซึ่งหมายถึง สิทธิหรือหน้าที่ที่ตกแก่ทายาทตามกฎหมายหรือโดยสภาพ

ต้องไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ คือ สิทธิ หน้าที่ ถ้าเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายแล้ว สิทธิหรือหน้าที่นั้นไม่นับว่าเป็นมรดกและไม่ตกทอดแก่ทายาท สิทธิหรือหน้าที่อันเป็นการเฉพาะตัวตามมาตรา 1600 มีอยู่สองอย่าง คือ เป็นการโดยเฉพาะตัวโดยสภาพอย่างหนึ่ง กับเป็นการเฉพาะตัวตามกฎหมายอีกอย่างหนึ่ง

โดยสิทธิหรือหน้าที่ที่เป็นการเฉพาะตัวโดยสภาพนั้น หมายถึง สิทธิหน้าที่ซึ่งโดยสภาพผู้ตายจะเป็นผู้ใช้หรือกระทำได้ด้วยตัวเอง จะโอนไปให้ผู้อื่นไม่ได้ (เพียบ หุตางกูร, 2543: 29) เช่น สิทธิเกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ความรู้สึกหรือคุณสมบัติเฉพาะตัวของบุคคล เสรีภาพ เป็นต้น ซึ่งไม่เกี่ยวกับประโยชน์ในทางทรัพย์สิน เช่น การหมั้น ปริญญาบัตร สิทธิในการรับอนุญาตตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนเฉพาะตัวตามกฎหมาย หมายถึง สิทธิหรือหน้าที่ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นการเฉพาะตัว เมื่อกฎหมายบัญญัติว่าเป็นการเฉพาะตัวแล้ว เมื่อบุคคลนั้นตายย่อมไม่เป็นมรดก ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงว่าสิทธิหรือหน้าที่นั้นเป็นการเฉพาะตัวตามสภาพหรือไม่ ถ้อยคำที่กฎหมายบัญญัติให้สิทธิหรือหน้าที่ที่เป็นการเฉพาะตัวนั้นมีอยู่หลายอย่างด้วยกัน บางมาตราก็ระบุไว้โดยตรงว่าไม่ให้โอนไปแม้ทางมรดก จึงไม่ตกแก่ทายาท เช่น สิทธิอาศัยตามมาตรา 1404 สิทธิเอาค่าทดแทนบางประการที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการหมั้นตามมาตรา 1447 หรือกฎหมายก็บัญญัติในบางมาตราให้สิทธิและหน้าที่ในความผูกพันระงับไปด้วยความตายของคู่กรณี เช่น สัญญาจ้างแรงงานที่มีสาระอยู่ที่ตัวบุคคลผู้เป็นนายจ้าง ระงับไปด้วยความตายของนายจ้าง สัญญาจ้างแรงงานนั้นย่อมระงับไป ดังนั้นลูกจ้างจะเรียกร้องให้ทายาทของนายจ้างยอมให้ตนทำงานต่อไปไม่ได้ หน้าที่ของนายจ้างย่อมระงับไปพร้อมกับนายจ้าง (มาตรา 584)

ดังนั้นความหมายของคำว่ามรดกคน หมายถึง มรดกตามมาตรา 1600 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งหมายถึง ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตายซึ่งตกแก่ทายาท แต่ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบที่ตกแก่ทายาทนั้นไม่เป็นการเฉพาะตัวโดยสภาพหรือตามกฎหมาย คือ เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายที่ไม่สามารถโอนให้ผู้อื่นได้ เช่น ปริญญาบัตร หรือตามกฎหมาย คือ กฎหมายกำหนดไว้ว่าไม่ให้โอน เช่น สิทธิอาศัย กฎหมายนี้ครอบคลุมประชาชนคนไทยไม่มีข้อยกเว้น แม้แต่พระภิกษุก็ตาม

วัด-มรดกวัด

ฐานะของวัดตามกฎหมาย โดยที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 72 บัญญัติให้วัดวาอารามเป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกับทบวงการเมือง ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนบริษัทจำกัดมหาชน สมาคม และมูลนิธิที่ได้รับอำนาจ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535) มาตรา 31 บัญญัติให้วัดเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็น

ตัวแทนของวัดในกิจการทั่วไป มีสิทธิ์และหน้าที่ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของวัดสามารถถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน มีอำนาจทำนิติกรรมสัญญาฟ้องร้องผู้ละเมิดทำให้วัดเสียหายและมีหน้าที่รับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในการกระทำของวัดหรือผู้แทนวัดอาจถูกฟ้องเป็นจำเลยได้ เหตุที่กฎหมายกำหนดให้วัดเป็นนิติบุคคล เพราะวัดเป็นสถาบันสำคัญของพระพุทธศาสนาและประเทศชาติ (ปลื้ม โชติชูชูยางกูร, 2550: 7)

คำว่าวัด ในที่นี้หมายถึง วัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535) มาตรา 31 วัดมีสองอย่าง (1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา (2) สำนักสงฆ์ ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป ในเมื่อวัดเป็นนิติบุคคลคือบุคคลตามกฎหมาย โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด วัดที่ได้รับวิสุงคามสีมาแล้ว ตามกฎหมายคณะสงฆ์ ร.ศ.121 เรียกว่า อาราม แบ่งเป็นพระอารามหลวง อารามราษฎร์ อารามนี้เลื่อนฐานะจากสำนักสงฆ์ที่ได้พระราชทานวิสุงคามสีมา เป็นวัดสมบูรณ์ตามกฎหมายและพระธรรมวินัย สามารถใช้เป็นสถานที่ประกอบทำสังฆกรรมตามพระธรรมวินัยได้ทุกประการ เทียบกับบุคคลธรรมดาที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ย่อมสามารถใช้สิทธิหน้าที่ของตนได้ทุกประการ สำนักสงฆ์ เป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกันกับวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว แต่ยังไม่อาจใช้เป็นสถานที่ประกอบสังฆกรรมได้ตามพระธรรมวินัย เพราะยังขาดการสมมติเขตสามัคคี หรือได้รับอนุญาตเป็นเขตสีมาตามพระธรรมวินัย กิจการอย่างอื่นอันอยู่ในขอบเขตวัตถุประสงค์ สำนักสงฆ์ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ดำเนินการได้ทุกอย่าง เช่นเดียวกับวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว เทียบได้กับบุคคลธรรมดาที่เป็นผู้เยาว์ ยังไม่สามารถใช้สิทธิสมบูรณ์ จนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ ทั้งนี้หมายความว่าถึงสำนักสงฆ์ที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย ส่วนสถานที่ที่พระภิกษุสามเณรไปพำนักชั่วคราว หรือมีผู้ศรัทธาส่งสร้างขึ้นโดยไม่ได้รับอนุญาต ยังไม่ถือเป็นสำนักสงฆ์ตามกฎหมายเรียกว่าที่พักสงฆ์ สำนักสงฆ์ที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้น แม้จะยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ก็เป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกัน

วัดจึงสามารถรับมรดกได้ และมรดกจะเกิดขึ้นต่อเมื่อเจ้าของทรัพย์สินถึงแก่กรรมทายาทจะต้องเรียกร้องสิทธิ์ภายในอายุความ มรดกจะตกทอดแก่วัดเมื่อ ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศและมรณภาพ โดยพระภิกษุรูปนั้นมีได้ทำพินัยกรรมไว้ ทำให้มรดกตกทอดกับวัดที่ภิกษุรูปนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ คำว่าวัดที่เป็นภูมิลำเนาของภิกษุคือ วัดที่พระภิกษุนั้นสังกัดหรือประจำอยู่มีการแจ้งย้ายเข้าตามหนังสือสุทธิ หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนวัดตามพระราชบัญญัติทะเบียนราษฎร ดังนั้นวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุ จึงหมายถึงวัดที่พระภิกษุสังกัดอยู่ก่อนมรณภาพ การที่ถือว่าที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุมีความสำคัญ ก็เพราะว่าถ้าพระภิกษุไม่มีภูมิลำเนาหรือสังกัดก็ถือว่าละสมณเพศตามมาตรา 27 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ดังนั้นพระภิกษุทุกรูปต้องมีสังกัดหรือมี

ภุมิลาเนาอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง ตามปกติพระภิกษุสังกัดอยู่ในวัดใดวัดนั้นก็เป็ภุมิลาเนา ในเบื้องต้นน่าจะถือว่าพระภิกษুবวชในวัดไหนก็จะสังกัดอยู่ในวัดนั้น แต่ในปัจจุบันมีพระภิกษุเป็นจำนวนมากที่บวชที่วัดหนึ่ง แต่ไปพำนักอาศัยประจำอยู่ในอีกวัดหนึ่งหรือพระภิกษุนั้นไปอุปถัมภ์รอนแรมไปตามสถานที่ต่างๆ ไม่ได้อยู่ประจำที่วัดใดวัดหนึ่งเป็นเวลานานจนกระทั่งมรณภาพ เมื่อเป็นเช่นนี้ทรัพย์สินของพระภิกษุรูปนั้นจะต้องตกเป็นของวัดที่หนังสือสุทธิของพระภิกษุนั้นสังกัดอยู่ มรดกวัดในที่นี้จึงหมายถึง ทรัพย์สินของพระภิกษุที่จะตกเป็นของวัดที่ตนสังกัดอยู่นั่นเอง

มรดกพระ

ความหมายของคำว่า “พระ” ในที่นี้ หมายถึง พระภิกษุในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622-1624 ซึ่งหมายถึงพระภิกษุตามพระราชบัญญัติกฎหมายคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้ให้ความหมายของคณะสงฆ์ว่า “คณะสงฆ์” หมายความว่าบรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้และคณะสงฆ์อื่น หมายความว่าบรรพชิตจินิกายหรือนันนิกาย พระภิกษุหรือพระสงฆ์จึงรวมถึงพระภิกษุอื่น เช่น พระจีน หรือพระภิกษุอื่นๆ ที่มหาเถรสมาคมได้รับรองตามพระราชบัญญัติกฎหมายคณะสงฆ์ด้วย แต่พระภิกษุในนิกายอื่นที่ไม่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 จึงไม่ได้อยู่ในความหมายของคำว่า พระภิกษุหรือพระสงฆ์ ตลอดจนถึงภิกษุณีแม่ชีและสามเณร ก็ได้อยู่ในความหมายของพระภิกษุด้วยเช่นกัน

ในเมื่อพระภิกษุมีสักดิ์และสิทธิ ตามกฎหมายบ้านเมืองทุกประการ พระภิกษุจึงสามารถมีหรือครอบครองทรัพย์สินต่างๆตามที่กฎหมายได้ระบุไว้ และเมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพ ทรัพย์สินของพระภิกษุนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบทและทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศโดยทรัพย์สินจะตกเป็นสมบัติแก่วัด คือ ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศเท่านั้น แต่ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มานั้น หมายถึง ทรัพย์สินอะไรบ้าง ต้องศึกษาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งบัญญัติไว้ในบรรพ 1

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างที่อยู่ในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ เมื่อพระภิกษุถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรม”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1624 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินใดเป็นของ

พระภิกษุก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้นหรือบุคคลนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้” ทรัพย์สินของพระภิกษุนั้นมีที่มาจากบทที่ 36 และบทที่ 2 ของกฎหมายลักษณะมรดกที่บัญญัติว่า “ภิกษุจติจากอาตมภาพ แลคฤหัสถ์ จะปันเอาทรัพย์สินมรดกนั้นมิได้เหตุว่าเขาเจตนาทำบุญให้แก่เจ้าภิกษุเป็นของอยู่ในอารามท่านแล้ว ดังเจ้าภิกษุอุทิศไว้ให้ท่านแก่คฤหัสถ์ฯจึงรับทานท่านได้ อนึ่ง ถ้าคฤหัสถ์มรณภาพบิดามารดาญาติพี่น้องลูกหลานเป็นเจ้าภิกษุอยู่ในสิกขาบทแล้ว ถ้าคฤหัสถ์มรณภาพนั้นอุทิศไว้ถวาย (สวัญญาณกทรัพย์, อวิญญาณกทรัพย์) แก่ภิกษุผู้เป็น (ญาติพี่น้อง, ลูกหลาน) จึงรับเอาทรัพย์สินนั้นเป็นของเจ้าภิกษุได้ ถ้าเจ้าภิกษุจติจากอาตมภาพ ทรัพย์สินนั้นคงเป็นของในอารามผู้ใดจะว่ากล่าวเอาท่านว่ามีได้เลย”

ตามกฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 38 นี้ หมายความว่า ทรัพย์สินของภิกษุผู้มรณภาพ ถ้าเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบทและไม่ได้นำเข้ามามากครองอยู่ในอารามย่อมเป็นมรดกของพระภิกษุนั้นอันตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม แต่ถ้าเอามาฝากปกครองอยู่ในอารามก็ตกเป็นสมบัติของวัด ไม่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม ส่วนทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอุปสมบท ไม่ว่าจะได้อะไรโดยมีผู้ทำบุญถวายหรือได้มาโดยทางใดก็ตาม และจะได้นำเข้ามาปกครองอยู่ในอารามหรือไม่ก็ตาม ย่อมตกเป็นสมบัติของวัดเสมอไป เว้นแต่พระภิกษุนั้นจะได้อุทิศไว้ให้เป็นทานแก่ผู้ใดจึงจะตกเป็นของผู้นั้นโดยไม่เป็นสมบัติของวัด และกฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 36 คำว่า อุทิศถวายพระนี้ต้องเข้าใจว่า อุทิศโดยมีพินัยกรรม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, 2513: 628) หมายถึง การที่ฆราวาส(คฤหัสถ์) ตายแล้วอุทิศถวายทรัพย์สินให้แก่พระภิกษุ พระภิกษุจึงรับทรัพย์สินได้ แต่การอุทิศถวายนี้ต้องทำเป็นพินัยกรรมพระภิกษุจึงรับเอาทรัพย์สินได้

กฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 2 บัญญัติว่า “อนึ่ง ผู้มรณภาพเอาสวัญญาณกทรัพย์ และอวิญญาณกทรัพย์ไปฝากไว้ยังอารามก็ดี และสั่งไว้ให้ทำบุญให้ทานก็ดี แลเฉพาะให้แก่เจ้าภิกษุองค์ใดก็ดี ผู้ใดจะเอาออกจากอารามนั้นมิได้ ท่านว่าผู้นั้นจตุรบาย”

การที่กฎหมายเก่ามีบทบัญญัติไว้ดังนี้ เพราะประเพณีเดิมถือว่าของถวายเข้าวัดแล้วอาถรรพณ์ ใครเอากลับเข้าบ้านคนนั้นจะไม่มีความสำเร็จและกฎหมายลักษณะมรดกบทที่ ๒ ยังแย้งซ้ำว่า ใครเอาของออกจากอาราม คนนั้นไม่พ้นจากฉิบหายอบายมุขทั้งสิ้น คือได้ไปไม่ซำก็จะสูญเสียเปล่า เพราะ สุรา นารี กีฬาบัตร (เสนีย์ ปราโมท, 2508: 504)

ทั้ง 2 มาตรา นี้ คือบทที่ 36 กับบทที่ 2 ของกฎหมายลักษณะมรดกเป็นที่มาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1623 และมาตรา 1624 โดยนำมาบัญญัติในส่วนของต้นร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก พ.ศ. 2477 ลักษณะ 2 สิทธิโดยธรรมในการรับมรดก

จากรายงานการประชุมร่างกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ในมาตรา 26 และ มาตรา 27 ซึ่งก็คือมาตรา 1623 และมาตรา 1624 เมื่อเข้าสู่การพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎร โดยในมาตรา ๑๖๒๓ มีการโต้เถียงกันโดยมีการแปรญัตติในส่วนของ ข้อยกเว้นที่เสนอให้บัญญัติว่า “เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือ โดยพินัยกรรม” โดยเหตุผลที่ฝ่ายที่เห็นสมควรว่าให้พระภิกษุมีสิทธิจำหน่ายทรัพย์สินได้ คือเพื่อให้ทรัพย์สินนั้นสามารถหมุนเวียนเปลี่ยนมือเพื่อความเจริญของบ้านเมือง (สิทธิชัย พูนเกษม, 2530: 158) เพราะเมื่อทรัพย์สินที่ตกแก่วัดก็เท่ากับตกแก่บุคคลซึ่งไม่มีวันตาย และไม่มีวันจำหน่ายทรัพย์สิน ในทางเศรษฐกิจทรัพย์สินไม่หมุนเวียนเปลี่ยนมือย่อมไม่มีค่า (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, กุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ.2477) และการที่บุคคลทำนิติกรรมให้แก่พระภิกษุหรือยกทรัพย์สินให้แก่พระภิกษุโดยมากก็หาใช่ยกทรัพย์สินให้แก่วัดไม่ บางคนทำบุญเอาของถวายแก่พระผู้บวช เพราะเห็นว่ามีความสัมพันธ์ส่วนตัวและให้โดยเสน่หา ตามหลักการให้โดยเสน่หาถือตามเจตนาผู้ให้จะถือว่าให้วัดไม่ได้ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้ทรัพย์สินตกแก่พระภิกษุ พระภิกษุจึงสามารถจำหน่ายได้

ในขณะอีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นไปในทางตรงกันข้ามที่ว่า ไม่ควรบัญญัติให้พระภิกษุสามารถจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศได้ โดยให้เหตุผลว่าเมื่อ บุคคลทำทานให้ทรัพย์สินสมบัติแก่พระ ถือว่าเป็นการให้แก่วัดไม่ได้ให้แก่ตัวพระภิกษุสงฆ์เป็นการส่วนตัวและการให้ทรัพย์สินตกแก่วัดนั้น เพราะเหตุว่าพระไม่มีทางทำมาหากิน ไม่อาจทำการค้าขายเพื่อตนเอง เพราะฉะนั้นจึงควรให้ทรัพย์สินสมบัติตกเป็นของวัด เพื่อจะได้บำรุงรักษาวัด

ในท้ายที่สุดข้อยกเว้นของมาตรา 1623 ที่บัญญัติว่า “เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตอยู่หรือโดยพินัยกรรม” สุดท้ายก็ได้ถูกตัดออกด้วยเหตุผลที่ว่า ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศมิใช่ของวัด แต่เป็นของส่วนตัวของพระภิกษุ เพราะจะให้ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศตกเป็นของวัดแล้ว ทำไมจึงต้องบัญญัติให้ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศตกเป็นสมบัติของวัดอีก รวมทั้งพระภิกษุจะใช้ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศไม่ได้เลย เนื่องจากถ้าเป็นสมบัติของวัดแล้วพระภิกษุจะนำไปใช้เป็นของส่วนตัวก็ จะมีความผิด ดังนั้นจึงบัญญัติให้ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศนั้นตกแก่วัด มิใช่เป็นของวัด และพระภิกษุเป็นบุคคล การที่ทรัพย์สินที่ตกเป็นของพระภิกษุเนื่องจาก บุคคลธรรมดา คือ มีคนมาทำบุญทำทานและถวายก็เพื่อให้พระภิกษุได้ใช้ และตาม ประเพณีเดิมตามกฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 36 ก็มีได้บัญญัติห้ามมิให้พระภิกษุจำหน่าย ทรัพย์สิน เพียงแต่แบ่งประเภทของทรัพย์สินเท่านั้น ดังนั้นเมื่อนำมาบัญญัติเป็นประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตรา 1623 จึงยังคงให้พระภิกษุสามารถจำหน่ายทรัพย์สินไปในระหว่างมีชีวิตหรือโดยพินัยกรรมได้ตามเดิม

สิทธิของพระภิกษุในทรัพย์สิน

พระภิกษุเป็นบุคคลเหมือนบุคคลธรรมดาทั่วไป ดังนั้น สิทธิของพระภิกษุในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา ดังที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รับรองไว้ในมาตรา 48 วรรคแรกว่า

“สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

อย่างไรก็ดี แม้รัฐธรรมนูญจะรับรองสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินไว้ แต่หาใช่รับรองไว้โดยไม่มีขอบเขต โดยขอบเขตของสิทธิในทรัพย์สิน ตลอดจนการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

ในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินของพระภิกษุนั้น ไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องกำหนดไว้เป็นเอกเทศ โดยปกติย่อมถือตามกฎหมายทั่วไปเหมือนกับทรัพย์สินของบุคคลธรรมดาทั่วไป แต่อย่างไรก็ดี ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของพระภิกษุไว้เป็นการเฉพาะอยู่ 3 มาตรา ดังนี้ คือ

1.) มาตรา 1622 พระภิกษุนั้น จะเรียกร้องเอาทรัพย์สินมรดกในฐานะที่เป็นทายาทไม่ได้ เว้นแต่จะสืบจากสมณเพศมาเรียกร้องภายในกำหนดอายุความ ตามมาตรา 1754 แต่พระภิกษุนั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้

ถ้าผู้จัดการมรดกแบ่งปันทรัพย์สินมรดกให้แก่พระภิกษุในฐานะทายาทโดยธรรมโดยมิได้เรียกร้องก็ดี หรือพระภิกษุเรียกร้องเอาทรัพย์สินตามพินัยกรรมที่มีผู้ทูลถวายให้ก็ดี พระภิกษุย่อมรับเอาหรือเรียกร้องตามพินัยกรรมได้ โดยไม่ต้องสืบจากสมณเพศ

2.) มาตรา 1623 ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม มาตรา 1623 นี้ บัญญัติตามกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 36 ซึ่งบัญญัติว่า “ภิกษุจตุจากอาตมภาพ และคฤหัสถ์จะเป็นเจ้ามรดกนั้นมิได้ เหตุว่าเขาทำบุญให้แก่เจ้าภิกษุ เป็นของอยู่ในอารามท่านแล้ว ถ้าเจ้าภิกษุอุทิศไว้ให้ท่านแก่คฤหัสถ์จึงจะรับท่านได้ ถ้าเจ้าภิกษุจตุจากอาตมภาพ ทรัพย์สินนั้นคงเป็นของในอารามนั้น ผู้ใดว่ากล่าวเอา ท่านว่ามีได้เลย” กับกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 2 บัญญัติไว้ด้วยว่า “อนึ่งผู้มรณภาพเอาสวัญญาณกทรัพย์และอวิญญาณก

ทรัพย์บ้างไปฝากไว้ยังอารามก็ดี แลส่งไว้ให้ทำบุญให้ทานก็ดี แลเฉพาะให้แก่เจ้าภิกษุองค์ใดก็ดี ผู้ใดจะเอาออกจากอารามนั้นมิได้ ท่านว่าผู้นั้นมีพันจตุรบาย”

อนึ่งทรัพย์สินเหล่านี้ไม่จำกัดว่าเฉพาะที่เก็บไว้ที่วัด ดังนั้น จะเก็บไว้กับญาติโยม หรือเป็นเงินฝากธนาคารต้องตกเป็นของวัดเช่นกัน ทั้งนี้เพราะทรัพย์สินที่ชาวบ้านนำไปถวายพระนั้นเป็นของทำบุญ ไม่ใช่ให้เป็นส่วนตัว แต่ให้เพราะเป็นพระภิกษุ เมื่อพระภิกษุนั้นมรณภาพ ทรัพย์สินนั้นจึงควรตกเป็นของวัดที่ภิกษุนั้นสังกัดอยู่

พระภิกษุถึงแก่มรณภาพโดยไม่ทำพินัยกรรม ก่อนที่มรตกจะตกเป็นของวัด จะต้องใช้หนี้แก่เจ้าหนี้ของผู้มรณภาพเสียให้สิ้นเชิงเสียก่อน

3.) มาตรา 1624 ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือจะจำหน่ายจ่ายแจกโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้

มาตรานี้ขยายความมาตรา 1623 ที่ว่า “ระหว่างอยู่ในสมณเพศ” หมายความว่าให้ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างบวชเป็นพระภิกษุเท่านั้น ที่ตกเป็นสมบัติของวัด ส่วนทรัพย์สินที่ได้มาก่อนบวชเป็นพระภิกษุ แม้ภิกษุมรณภาพก็ไม่ตกเป็นสมบัติของวัด แต่ตกให้แก่ทายาทของพระภิกษุตามกฎหมายลักษณะมรดกต่อไป

บทสรุป

จากการที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยนานนับพันปีล่วงมาแล้ว พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตของคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ มากมาย จัดประสงค์การบวชของกุลบุตรไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ก็ได้มุ่งเน้นเรื่องการตัดขาดการกองกิเลสทั้งปวงโดยสิ้นเชิง แต่การบวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรของคนไทยเพื่อเข้ามาเรียนรู้และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วนำเอาวิทยาการต่างๆ ที่ได้ศึกษาแล้วไปใช้ในชีวิตประจำวันของฆราวาส หากมองว่าทุกคนเมื่อเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุแล้ว ต้องสละทุกสิ่งทุกอย่างในวิสัยของฆราวาสให้หมดสิ้น ต้องละทิ้งทรัพย์สมบัติทั้งหลาย ตลอดจนความสัมพันธ์กับพ่อแม่พี่น้องและญาติทั้งหลาย หรือแม้หน้าที่การงานทุกอย่างอย่างต้องตัดออก โดยมุ่งเพื่อมรรคผลนิพพานเพียงอย่างเดียว ไม่นานคงไม่มีผู้บวชเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาอย่างแน่นอน

เมื่อเรายอมรับการบวชเป็นพระภิกษุตามแบบของคนไทย คือบวชเพื่อเข้าไปศึกษาหาความรู้ในหลักของพระพุทธศาสนา แล้วนำความรู้ที่นั่นมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตตามแบบของฆราวาสมิได้มุ่งเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพานอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการบวชเช่นนี้จึง

ควร เราจึงควรต้องยอมรับสิทธิความเป็นคนไทย ซึ่งจริงๆ แล้วสิทธิของพระภิกษุในพระพุทธศาสนานั้นก็ถูกจำกัดในหลายๆ เรื่องอยู่แล้ว ส่วนเรื่องการมีทรัพย์สินการรับมรดกหรือการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินต่างๆ ก็ขอให้เป็นไปตามระเบียบประเพณีและกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้แล้ว เพื่อความสงบร่มเย็นของสังคมไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กีรวุฒิ กิตยาดิษฐ์. (2556). *สิทธิเสรีภาพของพระภิกษุสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- กลุ่มงานพัฒนามกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐*. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- จารุรัตน์ ปั่นมณี. (2550). *กฎหมายพระสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. (2537). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก*. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ปลื้ม โชติชฎายางกูร. (2553). *คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์*. พิมพ์ครั้งที่ 3 พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์. (2513). *กฎหมาย เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัชมุนตรี.
- เพริียบ หุตางกูร. (2543). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เดือนตุลา.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2545). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก*. พิมพ์ ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดือนตุลา.
- สภาผู้แทนราษฎร. (2477). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ.2477. สืบค้นจาก <https://www.parliament.go.th/>
- สิทธิชัย พูนเกษม. (2530). *การชำระหนี้กองมรดก “วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์”*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนีย์ ปราโมช. (2560). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัวมรดก พ.ศ. 2508*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.